

בס"ד. שיחת ליל שמחת תורה (קודם הקפות), ה'תשכ"ב.

בלתי מוגה

א. מנהגי ישראל — ו"מנהג ישראל תורה היא"² — לשמוח עם התורה בשמחת-תורה באופן מסויים: לוקחים ספר-תורה כפי שהיא מכוסה במעיל, ועורכים הקפות מסביב לשולחן הקריאה ורוקדים עם התורה.³

ולכאורה: ענין התורה הוא ללמדה ובשכל שבראש, וא"כ, היתה השמחה דשמח"ת צריכה להתבטא בכך שיעסקו יותר בלימוד התורה, יותר בכמות ויותר באיכות — ללמוד בעיון, וההבנה בתורה היתה מביאה שמחה. ומדוע הנהיגו לבטא את שמחת התורה ע"י ריקוד ברגלים, ונוסף לכך, רוקדים עם התורה כפי שהיא סגורה ומכוסה במעיל, באופן שאי אפשר להביט בתוכה?

ואע"פ שגם בשמח"ת צריכים להיות שיעורים קבועים בלימוד התורה — הרי זה בגלל שבכל יום חייבים בלימוד התורה. אבל לא מצינו שבגלל שמחת היום תצטרך להיות הוספה מיוחדת בלימוד. לא בכך מתבטאת השמחה של שמח"ת.

והביאור בזה:

אמיתית ענין התורה הוא, לא השכל וההבנה שבה, אלא קדושת התורה (שבגלל קדושתה הנה גם עמי-הארץ שייכים לתורה) וגם הם

(4) שלכן גם ע"ה מברכים ברכת התורה (בתושב"כ*). וגם בתושבע"פ "יש לאדם לעסוק בכל התורה גם בדברים שלא יוכל להביין" (הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. ועייג"כ ע"ז יט, א).

(1) מכאן עד סוסי"ג — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית) בסדר שונה, ונדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1165 ואילך. במהדורא זו ניתוספו איזה ציוני מ"מ וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(2) ראה ירושלמי פסחים פ"ד ה"א. תוד"ה נפסל — מנחות כ, ב. מהרי"ל — הובא ברמ"א יו"ד סע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז או"ח סוסק"פ. סת"ל"ב סי"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד. (3) ראה סה"מ תרפ"ט ריש ע' 57, ובהנסמן שם בהערה 375. תו"מ חכ"ט ע' 100. וש"נ.

(* ולהעיר, שענין הקדושה הוא בתושב"כ יותר מאשר בתושבע"פ, כמובן מהדין (ספר חסידים סקמ"א. הובא בנו"כ השו"ע יו"ד ר"ס רפג) שאסור להניח תושבע"פ על תושב"כ, ומותר להניח תושב"כ על תושבע"פ (מהנחה בלתי מוגה).

שמחים בשמח"ת⁵). אלא כיון שהתורה צריכה לחדור את האדם גם בפנימיות, מעבר לעבר ("דורך און דורך"), ולא להשאר רק בבחינת מקיף, צריכה להיות גם ההבנה וההשגה בתורה. ע"י השגה ממשיכים בפנימיות גם את עצם ענין התורה, ואת הקשר בין עצם התורה עם עצם הנשמה, שלמעלה מהשכל.

ולכן רוקדים בשמח"ת עם התורה כפי שהיא מכוסה במעיל באופן שאי אפשר לקרוא בה — הדגשת בחינת התורה כפי שהיא למעלה מהשגה, ובזה שמחים. השמחה אינה בהשגת התורה, אלא בכך שע"י (לימוד וקריאה ב)תורה לוקחים את העצמות⁶.

וזוהו גם מה שהשמחה מתבטאת בריקוד ברגלים — כי דוקא ברגלים, בחינת אמונה⁷, מתבטא העצם.

ב. ע"פ הנ"ל יובן גם מאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸ אודות הריקוד והקפות, שהתורה חפצה לרקד בהקפות מסביב לשולחן הקריאה, אך כיון שהתורה עצמה אין לה רגלים, נעשה יהודי הרגלים של הספר תורה, שמוליכים את התורה מסביב לבימה, כרגלים המוליכים את הראש.

מהו פירוש המאמר שיהודי נעשה הרגלים של הספר תורה?

והענין בזה:

הריקוד של שמח"ת מבטא את ההחלטה שיהודי מחליט לקבל על עצמו עול מלכות שמים, עד כדי כך, שלא יהי' מציאות בפני עצמו; הוא כמו רגלים שבטלים אל הראש, שכאשר הראש רק רוצה, עושים זאת

5) ועפ"ז ניתוסף הבנה בתוכן הסיפור, ששאלו אצל עם-הארץ שרקד בשמח"ת

והשיב העם-הארץ, שגם בחתונה של אח, שמחים ורוקדים!
ובכן: מענה זה (ששמח בחתונה של אחיו) הוא מענה של עם-הארץ, שלהיותו עם-הארץ, אינו יודע מהו אמיתית ענין התורה. אבל האמת היא — שמח ורוקד לא בחתונה של אחיו, אלא זוהי השמחה שלו (מהנחה בלתי מוגה).
6) ראה גם שיחת ליל שמח"ת תשי"ט (לקו"ש שם ע' 1217 הערה 27. תו"מ חכ"ח ע' 125 הערה 48), שהריקודים דהקפות הו"ע היציאה מהגבלת מציאותו.
7) לקו"ת דרושי ר"ה סג, ד.
8) שיחת ליל שמח"ת תשי"ד ס"ט (סה"ש תשי"ד ע' 36).

ששאלו אצל עם-הארץ שרקד בשמח"ת בשמחה גדולה ביותר: מה הוא רוקד כל כך? ! — בשלמא רב העיר, שלומד תורה ויודע יוקף התורה — מובנת השמחה שלו. וכמו כן אפילו בעה"ב שבמשך ימות השבוע אין לו פנאי ללמוד תורה, הרי עכ"פ לומד תורה ביום השבת, ובמילא גם לו יש כמה לשמוח. אבל עם-הארץ שאינו לומד תורה כלל — הנה מצד זה שגם הוא מקיים מצוות התורה, יש מקום שיהי' שמח בזמן מ"ת, בחג השבועות, משא"כ בשמח"ת שהשמחה היא מצד "גמרה של תורה" (טור ורמ"א או"ח סתרס"ט) — מהי שייכותו של עם-הארץ שאינו לומד תורה לשמחה זו?

הרגלים מיד, מעצמם⁹. אם ה"רגלים" מרגישים את מציאותם, ומתחילים לחשוב אם לציית לרצון ה"ראש", הרי זו מורה שיש בהם חולאת רח"ל¹⁰. זוהי הכוונה שיהודי נעשה הרגלים של הספר-תורה — קבלה והחלטה על כל השנה, שיהי בטל לגמרי לתורה, ועד שכל הוראות התורה יהיו נעשים אצלו מעצמו ובדרך ממילא.

וכשם שבמשל של ראש ורגלים, פועלים הרגלים שלימות גם בראש, בכך שמולכים אותו למקום שאינו יכול להגיע אליו מצד עצמו¹¹, כן הוא גם בנוגע לבנ"י ותורה: עי"ז שבנ"י מקבלים על עצמם עול תורה בשמחה, נעשה עליו גם בתורה.

וזהו הפירוש ד"זמן שמחתנו", לשון רבים¹²: בנ"י שמחים עם התורה והתורה שמחה עם בנ"י, ושתי השמחות הם בתיבה אחת¹³, כי הא בהא תליא: עי"ז שבנ"י שמחים עם התורה, שמחה התורה עם בנ"י, כיון שע"ז מתעלית גם היא בעצמה.

ג. וע"פ¹⁴ הידוע שכל הענינים דשמע"צ ושמח"ת נמשכים מר"ה, כמבואר¹⁵ בפירוש הכתוב¹⁶ "בכסה ליום חגיגו", שכל הענינים שבר"ה ויהי"פ הם "בכסה", בהעלם, מתגלים הם "ליום חגיגו", בחג הסוכות, ובעיקר בשמע"צ ושמח"ת שאז הוא הגילוי בפנימיות — הרי מובן שגם ענין העדר ההתחלקות דבנ"י שבשמח"ת שמתבטא בריקוד ברגלים שבזה שוים כל ישראל, ישנו תחילה בר"ה:

כתיב¹⁷ "אתם נצבים היום כולכם וגו'", ומבואר בלקו"ת¹¹ ש"היום קאי על ראש השנה, שאז "כל ניצוצי נשמות נצבים ומתעלים במקום הראשון... עד לפני הוי", ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך עד שואב מימך", "שכולם מתאספים יחד להיות לאחדים כאחד".

והעדר ההתחלקות דבנ"י שבר"ה נמשך ומתגלה בשמח"ת, "זמן שמחתנו" לשון רבים, השמחה דכל בנ"י יחדיו, כאמור לעיל שמצד קדושת התורה אין חילוק בין בעלי שכל לאנשים פשוטים כו'.

רק באופן של התקשרות, אלא יתירה מזה, ש"ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד" (מהנחה בלתי מוגה).

14) סעיף זה — מהנחה בלתי מוגה.

15) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נד, סעי"ג ואילך. ובכ"מ.

16) תהלים פא, ד.

17) ר"פ נצבים.

9) ראה תניא פכ"ג. וראה לקו"ש שם ע' 1161 הערה 12.

10) ראה גם שיחת שמחת ביה"ש ס"י (לעיל ריש ע' 60).

11) לקו"ת ר"פ נצבים.

12) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פח, ד.

13) כיון שנעשית ההתקשרות ד"ישראל

מתקשראן באורייתא ואורייתא בקוב"ה", ולא

והעדר ההתחלקות אצל בני, שנעשה אצלם שלום ואחדות, פועל גם בעולם — שהרי כל עניני העולם תלויים בהנהגת בני שבשבילם נברא העולם, כדרשת חז"ל¹⁸ "בראשית, בשביל ישראל שנקראו ראשית" — שיהי' קיום היעוד¹⁹ "ונתתי שלום בארץ גו' והשבתי חי' רעה מן הארץ וגו'", בגאולה העתידה לבוא במהרה בימינו.

* * *

ד. הגם שהשמחה דשמח"ת מתבטאת בעיקר ע"י ריקוד ברגלים, כנ"ל, הרי מקיפים עם הספר-תורה סביב לשלחן הקריאה, מקשרים את השמחה עם קריאה (לימוד²⁰). ויתירה מזה: לפני הקפות אומרים פסוקים "אתה הראת" — פסוקי תורה.

ולכאורה, איך מתקשר יחד ענין הריקוד ברגלים, קבלת-עול, עם קריאה (לימוד) בתורה?

ה. ויובן²¹ בהקדים שגם בתורה עצמה ישנם ב' קצוות הפכיים — בדוגמת ב' הקצוות ההפכיים דקריאה ולימוד בתורה שענינם הבנה והשגה, וריקוד ברגלים דוקא:

תורה — היא חכמתו של הקב"ה, שהוא וחכמתו אחד, ולכן, כשם שאי אפשר לתפוס ולהשיג את הקב"ה [ולא רק שאי אפשר להשיג ולתפוס בשכלנו אנו, אלא אפילו מלאכים אומרים "אי מקום כבודו"²¹, שאינם יכולים לשער היכן הוא מקום כבודו, וכמ"ש הרמב"ם בהל' יסוה"ת²² בנוגע לחילוקי הדרגות במלאכים ש"כל אחד מהן למטה ממעלתו של חבירו והוא מצוי מכחו זה למעלה מזה. . כמו שאומרי' בעילה שהיא למעלה מן העלול", ש"אפילו מעלה ראשונה אינה יכולה להשיג אמתת הבורא כמו שהוא. . (ורק) משגת ויודעת יותר ממה שמשגת ויודעת צורה שלמטה ממנה", והיינו, שהמלאכים משיגים את עילתם, ואינם משיגים למעלה מזה] — כך גם התורה, להיותה חכמתו של הקב"ה, שהוא וחכמתו אחד, ועד שהתורה אומרת "ואהי' אצלו גו' שעשועים גו"²³, שעשועים עצמיים של הקב"ה, הרי היא למעלה מגדר השגה לגמרי.

וביחד עם זה, "נסעה וירדה כו'" (כלשון אדמו"ר הזקן בתניא²⁴)

18) פרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית.	ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" לשם (ע')
19) בחוקתי כו, ו.	(שב).
20) כי קריאה בתושב"כ חשיב ת"ת	22) פ"ב ה"ה-ח.
(מג"א ס"ג).	23) משלי ח, ל.
21) נוסח כתר. וראה תניא פמ"ו, ובהנסמן	24) פ"ד (ח, ב).

עד שבאה למטה באופן שכאו"א מישראל יוכל להבין את התורה בשכלו, ולא רק בשכל דנפש האלקית, אלא גם בשכל אנושי, ועד לשכל דנפש הבהמית; וענין זה הוא באופן שלוקח בשכלו (לא ענין שמדוד ומוגבל בהגבלת השכל, אלא) את כללות התורה כפי שהיא שעשועים העצמיים של הקב"ה, ובלשון חז"ל²⁵ שהקב"ה אומר "אותי אתם לוקחים".

וכל זה למה — לא בגלל שהשכל הוא "כלי" לזה (שהרי זה ענין שבאין ערוך כלל), אלא — בגלל ש"נתן לנו את תורתו" (כנוסח ברכת התורה):

ענינה של התורה הוא — כשמה — תורה מלשון הוראה²⁶. ובוזה גופא — לא רק הוראה אחת, עבור בני"י, שידעו כיצד צריכים להתנהג, אלא גם הוראה עבור הקב"ה, שהרי נאמר²⁷ "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטי לישאל", "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות"²⁸, וכן מה שהוא מצווה לישראל הוא עושה²⁹, היינו, שגם הקב"ה מתנהג ע"פ הוראות התורה, וזהו שהתורה היא "תורתו", תורה-הוראה גם עבורו.

ותורה זו, שהיא למעלה לגמרי משכל אנושי, "תורתו" — "נתן לנו", לכאו"א מישראל, אפילו עס-הארץ, שגם לו נתן הקב"ה את תורתו. ואין זה ענין חד-פעמי שהי' במתן-תורה, אלא — כחותם הברכה — "נותן התורה", לשון הוה³⁰, היינו, שבכל יום ויום נותן הקב"ה לכל בני"י ולכאו"א מישראל את תורתו, שהיא למעלה לגמרי מהשכל. וזוהי גם השמחה עצומה דשמח"ת — כיון שיש לו רכוש היותר גדול — ש"נתן לנו את תורתו", תורה שלמעלה מהשכל.

ו. ענין זה מודגש בענין הראשון בתורה שמתחילים ללמוד עם ילד יהודי — הפסוק "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", שנאמר בפרשת ברכה³¹, כמארז"ל³² "קטן כו' יודע לדבר אביו לומדו כו' תורה צוה לנו משה"³³:

(25) תנחומא אמור יז. וראה שמו"ר רפל"ג.
 (26) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). זח"ג נג, ב.
 (27) תהלים קמז, יט.
 (28) שמו"ר פ"ל, ט.
 (29) ראה תו"מ חכ"ח ע' 18, ובהערה 61 שם. וש"נ.
 (30) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ובכ"מ.
 (31) לג, ד.
 (32) סוכה מב, א. הל' ת"ת לאדה"ז רפ"א. וראה גם לקו"ש שם ע' 1176.
 (33) והיינו, שנוסף לכך שמלמדו לשון הקודש, שבו ניתנה התורה ובו נברא העולם (כו"ר פל"א, ח), צריך גם ללמדו תורה, ולא רק פסוק אחד בתורה, החל מהתחלת התורה, "בראשית ברא גו", אלא "תורה צוה לנו משה" — כללות הענין דמתן-תורה, שאז היתה המשכת העצמות (מהנחה בלתי מוגה).

הפסוק "תורה צוה לנו משה" מדבר אודות התורה כפי שבאה ממשה רבינו, שקיבלה מסיני, ש"תורה" זו ש"צוה לנו משה", כוללת את כל התורה, גם "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש"³⁴, ואפילו פנימיות התורה שיגלה משיח. — רק בגילוי של התורה יש חילוקים: יש עניני תורה שכבר נתגלו, ויש ענינים שיתגלו לאח"ז. אבל גם מה שיתגלה אח"כ לא יהי' תורה חדשה ח"ו (עוד הפעם מתן-תורה לא יהי' ³⁵), אלא גילוי מהתורה ש"צוה לנו משה". כלומר, תוכן הפסוק הוא: לידע, ש"תורה" — כמה שלמדו וילמדו וכמה שהבינו ויבינו — כל זה הוא במה ש"צוה לנו משה", ובמילא מובן שכל זה אינו אלא חלק קטן מהתורה, כיון שיש בה עומק לפנים מעומק ("טיפער און טיפער")³⁶.

עפ"ז: היתכן שענינים עמוקים כאלו לומדים (עכ"פ — ברמז) עם ילד קטן, שמתחיל רק עתה ללמוד תורה?

סדר הלימוד הרגיל הוא "מן הקל אל הכבד": תחילה לומדים ענינים קלים ופשוטים, ואח"כ ענינים קשים ונעלים יותר, ועד שלאחרי שבאים לשלימות ההשגה בידיעת החיוב, מתחילים ללמוד בסדר של ידיעת השלילה: לומדים לדעת כיצד אמיתית התורה היא למעלה ומושללת לגמרי מהשגתנו, וכל מה שלמדו והבינו הוא רק אפס קצהו מהתורה. אבל מה מקום לדבר אודות ענינים נעלים אלו עם קטן מיד כאשר "יודע לדבר"?

והביאור בזה:

עצמות התורה ש"צוה לנו משה", אינה ענין ששייך להשגה; זהו ענין ששייך לנשמה, וניתן לכל אחד מישראל. ולכן שייכת עצמות התורה לכל בני, אפילו לקטן. הכלל ע"ד סדר הלימוד "מן הקל אל הכבד" הוא בענינים של השגה, משא"כ תורה — עצמותה אינו ענין של השגה כלל. בעצמות של התורה הכניס הקב"ה, כביכול, את עצמו, עצמותו, ועי"ז שיהודי לומד תורה הרי הוא לוקח את עצמותו ית' — "אותי אתם לוקחים"³⁷.

וכל זה נתן הקב"ה בלימוד התורה של כל אחד מישראל: מצד הנבראים עצמם — הרי כשם ששכל הקטן אינו כלי לעצמות שבתורה,

ח"א ע' שסו. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"א ע' קסז. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע' 57. ועוד.

(36) ראה לקו"ש שם ע' 1164.

(37) ראה תניא פמ"ז.

(34) ראה ג"כ לקו"ש שם ע' 1088, ובהנסמן שם.

(35) ראה סה"מ תרכ"ו ע' שכו. תרנ"ו ע'

שנו. המשך תרס"ו ע' כג. ע' תקמו. תער"ב

כך גם שכל הגדול אינו כלי לזה; ורק בגלל ש"בחר בנו מכל העמים" לכן "נתן לנו את תורתו" — הוא (הכל יכול) נתן לנו את התורה שלו, כפי שהיא שעשועים עצמיים של הקב"ה. וכיון שהקב"ה הכניס את עצמותו בתורה, הנה כשם שהכניס את עצמותו בשכל התורה שלומד גדול, כך הכניס את עצמותו בדיבור התורה של קטן³⁸, היינו, שגם בהבל של תינוק שאומר תיבות התורה — נמצא העצמות.

וזהו סיום הפסוק: "מורשה קהלת יעקב" — "מורשה" לשון ירושה³⁹, שבה לא נוגע מעמד ומצב היורש, אפילו "תינוק בן יום א' נוחל"⁴⁰ — אם הוא רק בנו של המנחיל, מקבל הוא את כל הרכוש, והוא במקום המוריש ממש⁴¹. וכן הוא אצל בניי: כיון שהם בניי להקב"ה, הרי הם במקום המוריש ממש, והיינו, שע"י התורה "לוקחים" הם אותו בעצמו. ו"מורשה" זו היא לכל בניי, אפילו לאלו שהם בבחינת "קהלת יעקב" (יעקב מלשון עקביים)⁴², גם הם לוקחים ע"י התורה — עצמות.

ז. אך עדיין אינו מובן:

הן אמת שעצמות התורה ישנו גם בתורה שלומד תינוק, אבל לשם מה צריכים להודיע זאת לתינוק? ומדוע לא די בכך שיקבל ידיעה זו לאח"ז, כשיגדל ויוכל להבין זאת לאשורו, ובניתיים ילמדו עמו רק הענינים שלפי ערכו?

והביאור בזה:

אצל יהודי צריך להיות מונח שעצמות ואמיתית התורה אינו ענין של שכל והשגה. עצמות התורה היא היותה חכמתו של הקב"ה "שהוא וחכמתו אחד"⁴³; ואם חסרה הנחה זו, אזי חסר כל היסוד של התורה.

ענין זה, שהתורה והקב"ה הם חד, אינו פרט בפני עצמו בלימוד והשגת התורה, שבוה שייך לומר שלפניו צריכים ללמוד ענין קל. זוהי הנקודה העצמית של כל התורה ש"צוה לנו משה". ומובן שלכל לראש

40 נדה פ"ה מ"ג.
 41 ראה ב"ב סה, א. זכחים ד, ב (שינוי בעלים לאחר מיתה). שו"ת צפנת פענח דווינסק ח"א סק"ח. וראה גם לקו"ש שם ע' 1045.
 42 לקו"ת ברכה שם.
 43 רמב"ם פ"ב מהל' יסוה"ת הי". תניא ח"א פ"ב, וח"ב פ"ז.

38 דאף שאצל האדם הרי הדיבור מה' מוצאות הפה הוא למטה ממדריגת השכל, הרי לגבי הקב"ה שניהם בשוה, ואדרבה: מבואר בתניא (ראה ספ"ה. אגה"ק ס"ה) שיש מעלה בהבל הפה לגבי השכל (מהנחה בלתי מוגה).
 39 ראה לקו"ת ברכה צד, ד, ובהנסמן שם.

צריכים את היסוד, ואח"כ יכולים לבנות עליו את הבנין — ההשגה של התורה.

ועוד זאת: מלבד זאת שאם דוחים ידיעה זו (שהתורה היא חכמתו של הקב"ה ו"הוא וחכמתו אחד") לאחרי זמן, יחסר היסוד בכל עניני התורה שילמד עד שיקבל ידיעה זו — הרי כאשר מתרגלים ליקח את התורה בהשגה בלבד, יוקשה יותר לחקוק בעצמו את ההנחה שהתורה היא למעלה מהשכל לגמרי, כידוע שהשכל מעלים את הבחינה העצמית שלמעלה מהשכל. ולכן יש לנטוע הנחה זו כאשר היהודי הוא עדיין תינוק. ואז — "גם כי יזקין לא יסור ממנה"⁴⁴; גם לאחרי כן, כשילמד תורה בהשגה, תהי' ההשגה חדורה ביראת-שמים וקבלת-עול שמביאה הנחה זו.

ח. ועד"ז בנוגע לענין הריקוד ברגלים והשמחה עם התורה כפי שהיא במעיל — שעושים דוקא בתור התחלת העבודה של השנה:

לאחרי התשובה, התיקון וההכנה של אלול, ר"ה, עשי"ת, יו"כ, סוכות ושמע"צ, כשמתחילה השנה החדשה של "עבודה", אזי כל בני"הם כמו תינוק שצריכים לחנכו, והחינוך צריך להיות בהענין ד"תורה צוה לנו משה"⁴⁵ — בחינת קבלת עול, וזה פועל שגם אח"כ, במשך כל השנה, כשלומדים תורה בשכל והשגה, יהיו חדורים באמונה וקבלת-עול.

וכיון שחודש תשרי הוא חודש כללי, וצריכים לקחת את הכח שחודש זה נותן על התורה ומצוות של כל השנה, לכן צריך חודש זה להיות כולל בעצמו (בעניניו הכלליים) גם את לימוד התורה של כל השנה — לא רק את היסוד של לימוד התורה, קבלת-עול שמתבטאת בריקוד ברגלים, אלא גם את הבנין — הלימוד בפועל ממש. אלא כיון שאוחזים אז ביסוד, לכן עיקר העבודה דשמח"ת בגילוי — ריקוד ברגלים, קבלת-עול, וענין הלימוד בתורה הוא ברמז.

ט. עוד יש לפרש:

כשם שקבלת-עול משפיעה על ההשגה, שבכדי שההשגה תהי' מכוונת אל האמת צריכה להיות ההשגה מיוסדת על קבלת עול; התקשרות העצם שלו עם קדושה פועלת על כל כחות הנפש — כך גם לאידך גיסא: ע"י המשכת הקבלת-עול גם בהשגה, מתגלה ונשלם העצם⁴⁶.

46) ובדוגמת משנ"ת (בשיחת ש"פ בראשית תשי"ט — לקו"ש שם ע' 1216. תו"מ חכ"ד ע' 124) מעלת כתר תורה

44) משלי כב, ו. וראה הקדמה לתניא ח"ב. 45) והרי קוראים פסוק זה בשמח"ת — וראה של"ה תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א).

אם האדם נשאר רק באמונה פשוטה וקבלת-עול, ואינו ממשיך זאת בהשגה — הרי זו ראי' שהוא מציאות בפני עצמו מאלקות; עניניו הפנימיים אינם מה שהוא מאמין, שלכן אין האלקות יכול להיות מונח אצלו בהשגה, ונשאר בבחינת מקיף. אבל כאשר הוא מיוחד עם מה שהוא מאמין, שנעשה חד עם אלקות — אזי האמונה שלו היא באופן כזה שבאה גם בהשגה, ועד אפילו בדברים הגשמיים שלו.

ולכן מקשרים את הריקוד בהקפות עם פסוקי התורה ועם קריאה ולימוד בתורה, כי דוקא ע"י לימוד והשגת התורה הריקוד דהקפות הוא כדבעי⁴⁷.

*

י. ויש⁴⁸ להוסיף, שענין זה שבשמח"ת מודגש בעיקר הריקוד ברגלים, הוא לא רק בנוגע לאנשים פשוטים, ואילו בעלי השגה, "ראשיכם שבטיכם", אינם זקוקים לקבלת עול, אלא בענין זה אין חילוק בין אנשים פשוטים לבעלי השגה, ואדרבה, ככל שתגדל מעלת בעל ההשגה, זקוק הוא יותר לענין הריקוד ברגלים.

יובן בהקדם הסיפור⁴⁹ אודות הרה"צ הרמ"מ מהאָראַדאָק, ש"אמר לפני אדמו"ר הזקן אשר רואה ב"אתה הראת" מאה פירושים ולא יכול לקיימם במעשה ע"כ רצה למנוע א"ע מלאמר הפסוקים, והשיב לו על זה אדמו"ר הזקן, הכלל הוא בכל מקום שענינו רואות למרחוק הוא לא יכול לעמוד בעצמו שם על מקום ההוא, וכשיבוא לאותו מקום אזי יראה

(48) מכאן עד סוף סי"א — מהנחה בלתי מוגה.

(49) סידור מהרי"ד בסוף פסוקי אתה הראת (ח"ב קסט, ב). וראה גם תו"מ ח"א ס"ע 34 ואילך.

התשובה — מהתורה דוקא (ראה לעיל ריש ע' 64. וש"נ). ואין הכוונה לידיעה בעלמא, שע"י התורה יודעים אודות מציאות התשובה, אלא עוד זאת, שמציאות התשובה נעשית ע"י התורה, ע"ד מארז"ל (זח"ב קטא, רע"ב) "קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, בר נש מסתכל בה באורייתא ומקיים עלמא", וכדאיתא בירושלמי (כתובות פ"א ה"ב) על הפסוק (תהלים נו, ג) "לא-ל גומר עלי" שע"פ הפס"ד דתורה נעשית המציאות בעולם (מהנחה בלתי מוגה).

(שבשמע"צ (ושמח"ת) — לקו"ת דרושים לסוכות פג, א) — הבנה והשגה, כחות פנימיים, על מעלת חתר מלכות וכתר כהונה (שבר"ה ויו"כ — לקו"ת שם) — קב"ע וכחות מקיפים.

(47) וכן גם ברוחניות הענינים: הפסוקים שקודם הקפות הם דוגמת פסוקי מלכות זכרונות ושופרות (סד"ה לעושה נפלאות דליל שמח"ת תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 54)) שענינם המשכת העצם (דשופר והקפות) ע"י התורה*.

(* והענין בזה (ראה לקו"ש חל"ד ס"ע 185 ואילך. וש"נ), שכל ההמשכות הם ע"י התורה, ועד שאפילו בנוגע לענין התשובה שלמעלה מהתורה (שלכן מהני תשובה אפילו על ביטול תורה), הרי, מניין יודעים אודות מציאות

בעיניו עוד מקום רחוק ממנו, וא"כ כשאתם מקיימים המאה פירושים אזי תראו עוד פירושים הרבה ואין לדבר סוף". — ומענה זה פעל עליו לילך להקפות ולומר "אתה הראת".

ולכאורה אינו מובן:

כיצד פעל עליו מענה זה לומר "אתה הראת"?! — אדרבה: אם בשעה שרואה מאה פירושים שלא יכול לקיימם במעשה, רוצה להמנע מאמירת "אתה הראת" — כשיודע שבאמת ישנם פירושים בלי גבול, על אחת כמה וכמה! כלומר: המענה של רבינו הזקן שישנם פירושים בלי גבול — הוא לכאורה טעם להיפך, כיון שמדגיש עוד יותר את הריחוק שלו מהענין ד"אתה הראת". וא"כ, כיצד פעל מענה זה שיאמר "אתה הראת"?!?

אלא פירוש המענה הוא — שאי אפשר להגיע לקיום כל הפירושים (לא בגלל החסרון שלו, אלא) מצד הפלאת המושג, שלעולם לא יגיע לתכליתו, ואדרבה, ככל ששיגי יותר, יראה עוד יותר את הפלאת המושג, שהוא בלי גבול.

אבל עדיין אינו מובן — דלכאורה, אדרבה: מענה זה מדגיש עוד יותר את גודל הריחוק מאמירת "אתה הראת", שאין זה רק ריחוק שמצד קוצר המשיג, אלא זהו ריחוק עצמי שמצד הפלאת המושג, היינו, ריחוק בלי גבולי שבאין ערוך, וא"כ, כיצד פעל מענה זה שיאמר "אתה הראת"?!?

והביאור בזה — ע"פ האמור לעיל בענין "ונתן לנו את תורתו", אשר, מבלי הבט על הריחוק שבין הבורא להנברא, הכניס הקב"ה את כל עצמותו בלימוד התורה של בניי; מה שנדרש מיהודי הוא — שיתייגע בלימוד התורה כפי יכולת השגתו, וכאשר מתייגע כפי יכולת השגתו, הרי אע"פ שההשגה שלו היא בהגבלה, הנה בהשגה מוגבלת זו מכניס הקב"ה את עצמותו, "אותי אתם לוקחים".

ובמילא, כאשר החסרון הוא מצדו, הרי זה חסרון; אבל כאשר החסרון הוא מצד הבלי גבול של המושג — הנה על זה נאמר "ונתן לנו את תורתו", שבשכל המוגבל שלנו ניתנה לנו התורה כפי שהיא שעשועים העצמיים של הקב"ה.

ועפ"ז מובן שמצד האין-ערוך של שכל המוגבל לגבי הבלי גבול שבתורה, הנה גם "ראשיכם שבטיכם" אינם יכולים ליקח את התורה אלא ע"י רגלים וקבלת עול. ואדרבה: להיותם בדרגת "ראשיכם", מכירים הם

יותר את ההפלאה והבלי גבול דתורה, ולכן נרגש אצלם יותר שהדרך היחידה ליקח את התורה היא ע"י בחי' הרגלים.

יא. וע"פ האמור לעיל (ס"ג) שכל הענינים דשמע"צ ושמח"ת ישנם תחילה "בכסה", בר"ה ויוהכ"פ — מצינו דוגמתו גם בענין הוידויים דיוהכ"פ:

בביאור הטעם שגם אלה שבכחינת "ראשיכם" צריכים לומר כל פרטי הוידויים דיוהכ"פ — מבואר בהמאמר של אדמו"ר הזקן⁵⁰ ש"כל ישראל ערבים זה בזה, וצריך להתוודות מפני אותו חלק שיש בו מכללות נש"י אחר שכללות נש"י הם כמו קומה שלימה כידוע הרי כלולים כל או"א מחבירו כמו שכלולים כל האברים שבאדם זה מזה כו".

ואדמו"ר הזקן אינו מסתפק בכך, ומוסיף: "ואדרבה אותן הנשמות שהן מבחי' הראש והמוחין שבכנס"י הנקיים ביותר מכל נדנוד חטא ועון יש להרגיש ביותר מן החטאים שיש בעקביים כמו שהראש מרגיש ביותר כאב הרגל משאר האברים כו".

ומזה נמשך גם "ליום חגיגנו", בהריקודים דשמח"ת — שאצל "ראשיכם" ישנה העבודה דריקוד ברגלים עוד יותר מאשר אצל אנשים פשוטים.

ולכן ראינו אצל רבותינו נשיאינו שהיו רוקדים בשמח"ת יותר מאשר סתם יהודים — אף שלהיותם "ראשיכם", שעיקר ענינם הוא הבנה והשגה, הי' לכאורה צריך להיות אצלם ענין הריקוד ברגלים במדה פחותה משאר בני, ועכ"פ במדה שוה, ובפועל הי' זה במדה מרובה יותר — מטעם הנ"ל.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א בבת-שחוק): כיון שכל אחד סבור שהוא בדרגת "ראשיכם" באיזה ענין, פלוני סבור שהוא ה"ראש" בפרט זה, ופלוני סבור שהוא ה"ראש" בפרט אחר, כפי שידע איניש בנפשי' — כדאי שינצלו זאת עכ"פ גם לדבר טוב, להרבות בענין הריקוד ברגלים.

* * *

נדפס בקונטרס בפ"ע (ע' 8. ואח"כ במאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שצז). וראה גם טעמי המצוות להרח"ו פ' קדושים, הובא ונתבאר בארוכה במאמרי אדה"ז פרשיות (ח"ב ע' תקצא ואילך), סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל פ"א (דרמ"צ כח, א"ב).

50) ד"ה יסובבנהו יבוננהו דשנת תקס"ו. — "כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר המאמר בעת ההתוועדות בסעודת יום שני דחג הסוכות השתא. וע"פ בקשת רבים, נמסר להו"ל" * —

(* לשון ה"פתח דבר" בקונטרס הנ"ל.

יב. התוכן דכהנ"ל — שביחד עם נקודת האמונה שלמעלה מהשגה צריכה להיות גם ההשגה — מרומז מיד בפסוק הראשון⁵¹ שאומרים לפני הקפות, "אתה הראת לדעת כי הוי' הוא האלקים"⁵²:
 "הראת" — ראי' שלמעלה מהשגה⁵³ — שכל יהודי רואה בראי' חושית ש"הוי' הוא האלקים אין עוד מלבדו"⁵⁴; ו"הראת" בדרך ממילא, לא "ראית", שתצטרך את המאמץ והרצון לראות, אלא "אתה הראת", שאין זה תלוי כלל ברצונך⁵⁵ — שזה ("הראת") בא מצד היחוד עצמי של עצם הנשמה עם עצמות.
 [ובהקדמה⁵⁶:

מלבדו", והיינו, שהקב"ה נמצא בכל מקום, "לית אתר פנוי מיני" [כפי שמאריך רבינו הזקן בשהיה"א (פ"ז סע"א)] בשלילת "שגגת מקצת חכמים בעיניהם... ששגו וטעו בעיונם... והבינו ענין הצמצום... כפשוטו שהקב"ה סילק עצמו ומהותו ח"ו מעוה"ז וכר"ן], ו"אין עוד מלבדו" — שאין הכוונה לשלול מציאות אלקה זולתו ית', כמבואר בשער היחוד והאמונה (בתחלתו) שאין צורך לשלול זאת, כי אם, שאין שום מציאות זולתו ית', והיינו, שלא זו בלבד שהקב"ה הוא שליט על כל העולם, אלא עוד זאת, שכל מציאות העולם היא אלקות. וכיון שכן, הרי מובן ופשוט שלא יתכן מציאות, איוה מציאות שהיא, שתהי' נסיון אמיתי, סתירה וניגוד לרצונו ית', כיון שכל המציאות כולה היא אלקות, "אין עוד מלבדו" (מהנחה בלתי מוגה).

55) והיינו, שלהיותו איש ישראל, הרי בין אם רצונו בכך אם לאו, רואה הוא — בנפשו פנימה — שהוי' הוא האלקים. אלא, כיון שניתנה לו בחירה, הרי אם רוצה, יכול לרמות ולהשלות את עצמו שאינו יודע מאומה, ואין לו אלא מה שעיניו רואות בחיצוניות — ענינים טבעיים, ובהתאם לכך, לחיות חייו באופן מרומה ("אָן אָפּגענאַרטן לעבן"); וכל זה הוא בחיצוניות. אבל בפנימיות, כיון שגולד איש ישראל, רואה הוא בנפשו פנימה שהוי' הוא אלקים, ובכילתו להמשיך ראי' זו גם בכוחותיו הגלויים, עד למחשבה דיבור ומעשה (מהנחה בלתי מוגה).

56) המוסגר בחצאי ריבוע — מהנחה בלתי מוגה.

51) נוסף על הרמז בכללות ענין אמירת הפסוקים: אמירת פסוקים בתורה — הו"ע של הבנה והשגה, וביחד עם זה, אמירת הפסוקים היא בניגון מיוחד שמורה על גודל החביבות והתענוג שבדבר, ע"ד מ"ש "נעים זמירות ישראל": "זמירות היו לי חוקך" (תהלים קיט, נד). ועוד זאת, שמנהג ישראל (וכן נהגו גם רבותינו נשיאינו) לקנות את הפסוקים בדמים יקרים*, שזה מורה על גודל החביבה כו' (מהנחה בלתי מוגה).
 52) ואתחנן ד, לה. וראה גם שיחת ליל שמח"ת תש"י סל"ט (תו"מ חכ"א ע' 112).

53) כלומר: ענין זה אינו רק באופן של נקודת האמונה פשוטה, אלא יש לו גם את כל ההשגה בהענין דהוי' ובהענין דאלקים, ובהענין דהוי' ואלקים כולא חד (ראה זהר ח"ב קסא, א. ח"ג רסד, א) — השגות נעלות ביותר, וכל זה — לא רק באופן של ידיעה בהבנה והשגה, ששכל הוא מדוד ומוגבל, ויכול להיות בו סתירה כו', אלא באופן של ראי', שהיא ההתאמתות היותר גדולה (מהנחה בלתי מוגה).

54) כלומר, שכל זה הוא לא רק מצד נפש האלקית, ורק בשעת לימוד התורה וקיום המצוות, אלא גם כאשר יוצאים לעולם ומתעסקים עם דברים גשמיים, שאז יכולה להיות סתירה ח"ו — הנה עו"ג "אין עוד

(* ולהעיר, שמנהג זה הוא דוקא בנוגע לאמירת הפסוקים שלפני ההקפות, ולא בנוגע להקפות עצמם.

כיון שהכתוב מדגיש שאין זה ענין של השגה בלבד, אלא ענין של ראי' דוקא — מובן גם שאין בזה ענין של התחלקות, כי, ענין ההתחלקות הוא רק מצד כחות הגלויים שראשיתם הוא כח השכל, ואילו ענין הראי' הוא בכל ישראל בשוה.

ונוסף לזה: כשם שבנפש האדם גדלה מעלת כח הראי' יותר מכח השכל, כן הוא גם בהדרגות שאליהם מגיעים ע"י ראי' או שכל — שע"י ראי' מגיעים לדרגות נעלות יותר מאשר ע"י השכל.

והענין בזה — שהשגת השכל אינה אלא בענינים שהם בהגבלה ונבזה גופא — יש ענינים שהשכל תופס באופן של השגת החיוב, ויש ענינים שאף שאינו יכול לתפסם באופן של השגת החיוב, הרי הוא יודע אותם עכ"פ בדרך של ידיעת השלילה וההפלאה כו', ועד שיש אופן של ידיעה שאינו יודע כו'. והיינו, שבכל מדריגות אלה יש מקום ושייכות לענין השכל ("שכל האָט דאָרטן עפעס וואָס צו זאָגן") באיזה אופן שיהי', אבל במדריגות שלמעלה מענין השכל לגמרי — אין מקום לענין השכל כלל, ומגיעים אליהם ע"י ראי' שמצד עצם הנשמה, למעלה מכחות הגלויים שראשיתם הוא כח השכל.

והיינו, שהראי' היא בעצמות ומהות א"ס ב"ה, שלמעלה מבחי' הגילויים, כי, בחי' הגילויים יכול לבוא בהשגת השכל, עכ"פ בדרך ידיעת השלילה, משא"כ עצמות א"ס ב"ה שבא בבחי' הראי' שמצד עצם הנשמה שלמעלה מגדר התחלקות, ולכן "שם שמים שגור בפי כל"⁵⁷, ובלשון אדמו"ר הזקן בתורה אור⁵⁸: "המאור הוא בהתגלות ולכן אפילו תינוקות יודעים שיש שם אלקה מצוי כו' אף שאין בהם השגה כו'".

ועפ"ז יובן תיווך פ"י הפשוט ש"אתה" קאי על נשמות ישראל, עם פירוש אדה"ז⁵⁹ "אתה דו עצמות א"ס ב"ה, הראת, האָסט זיך באַוויזן" — כי הגילוי באופן ד"הראת" (ובפרט שהראי' נמשכת בבחי' "לדעת", שזה עוד נעלה מהראי' עצמה, כדלקמן) הוא בכח העצמות דוקא.

ולאחרי "הראת" נאמר מיד "לדעת" — שהראי' ("הראת") צריכה לבוא בידיעה ("לדעת"), הבנה והשגה, כי, אם הראי' לא תבוא ב"לדעת", אזי חסר גם ב"הראת", חסר בהיחוד. כאשר האדם מיוחד עם אלקות, אזי בהכרח שיומשך בכל כחותיו ועניניו, ועד גם בענינים הגשמיים.

57) ראה סה"מ תר"ס ע' מג. סה"מ קונטרסים ח"ב רצו, א. ובכ"מ. (סה"מ תשי"ד ע' 220). ועייג"כ סד"ה לעושה נפלאות שם.
58) וירא יד, ב.
59) ד"ה וידבר אלקים תדש"ה פ"ד

ונוסף על משנת"ל (ס"ט), אשר כל גילוי כשהוא נשאר רק באמונה ולא בא בהשגה, מורה שאינו מיוחד עם הדבר שמאמין בו — הרי באמונת היחוד אשר "אין עוד מלבדו" זה נוגע ביותר, דכאשר נשאר איזה כח וענין שאין נרגש בו היחוד, ה"ז היפך ומנגד לענין "אין עוד מלבדו".

יג. וענין זה נרמז גם בסיום הפסוקים שלפני הקפות — "כי מציון תצא תורה ודבר הוי' מירושלים"⁶⁰:

"ציון", "ירושלים" (ואין מקרא יוצא מידי פשוטו⁶¹) — הרי זו עיר במקום גשמי, וא"כ, מהו הפירוש שמגשמיות תצא "תורה" ו"דבר הוי'"? אלא זהו החידוש של התורה — להמשיך מ"אתה הראת", רא' עצמית, עד לשכל אנושי, ועד גם לגשמיות, שהגשמיות נעשית "ציון" — סימן⁶², גשמיות אינה מציאות בפני עצמה, מציאותה היא היותה "סימן" על אלקות, כיון שנרגש בה ש"אין עוד מלבדו"; גשמיות נעשית "ירושלים" — ירא שלם⁶³ — שגם הגשמיות חדורה ביראת שמים שלימה. ע"י התורה נרגש גם בגשמיות ש"אין עוד מלבדו".

יד. (בסיום השיחה, בהמשך להמדובר ע"ד המשכת ענין הראי' ("הראת") בידיעה והשגה ("לדעת"), אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א):

וכיון שכן, בודאי שבכחו של כאו"א מישראל להבין את הענין ד"אין עוד מלבדו", ומה שתובעים ממנו — שלא יסתפק בכך שענין זה ישנו אצלו בכח, אלא שיתייגע בשכלו שיתגלה בפועל.

וע"ד הפתגם הידוע⁶⁴ שאמר הרה"צ ר' זושא מאַניפּאָלי, שלא יתבעו ממנו מדוע אינו כמו משה רבינו או כמו האבות, אלא יתבעו ממנו מדוע אינו כמו שזושא מאַניפּאָלי צריך להיות. והיינו, שתובעים מיהודי שהענינים שישנם אצלו בכח — יביאם בפועל.

וזהו שרבינו הזקן תובע שלא מספיק ענין האמונה, אלא צריך להיות גם ההבנה וההשגה בחב"ד, שכן, הענין ד"אין עוד מלבדו" צריך לחדור בכל הכחות, שלא ישאר שום כח שבו לא יורגש הענין ד"אין עוד מלבדו"; אלא שענין זה נרגש בכל כח לפי ענינו: בכח האמונה — מאמין יהודי ש"אין עוד מלבדו", בכח השכל — מבין ש"אין עוד מלבדו",

63 נתבאר בלקו"ת פקודי ד, א. שם ראה

כט, ד. ובכ"מ. ומצויין גם לתוס' ד"ה הר — (תענית טז, א) והוא ע"פ ב"ר פנאי, יו"ד.

64 ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 247.

60 ישע"י ב, ג.

61 שבת סג, א. וש"נ.

62 תו"א מקץ לז, סע"ב. לח, א.

וברגלים — ורקד מתוך קבלת עול ש"אין עוד מלבדו", וכך נרגש הענין ד"אין עוד מלבדו" בכל מקום.

וכשם שהענין ד"אין עוד מלבדו" צ"ל נרגש בכל כחות הנפש, דאל"כ, הרי זה סתירה ח"ו, כמו כן צ"ל הידיעה וההרגש ד"אין עוד מלבדו" אצל כא"א מישראל בכל מקום שהוא, דאל"כ, הרי זה בסתירה ח"ו להענין ד"אין עוד מלבדו".

ומטעם זה היו רבותינו נשיאינו מונחים כל כך בהפצת מעיינות החסידות⁶⁵ — כי, אין מקום שבו נתבאר כל כך הענין ד"אין עוד מלבדו" כמו בתורת החסידות, ולכן ה' חפצם ורצונם שיגיעו הדברים בכל מקום.

טו. וכמו כן בנוגע לענין השמחה דשמח"ת⁶⁶ — שכל זמן שישנו יהודי שאינו שמח בשמחת תורה, הרי זה חסרון בכללות הענין.

ומזה מובן, שכל אלה שהלכו לבתי-כנסיות לשמח יהודים בשמחת תורה, פעלו לא רק באיש פרטי זה ששימחו אותו, אלא גם בכללות כנסת ישראל, ויתירה מזה, כיון שקוב"ה שריא באתר שלים⁶⁷ דוקא, נמצא שפעלו שמחה גם בהקב"ה כביכול.

ולכן, מן היושר ("ס'איז ניט מער ווי יושר") שכל אלה שהלכו להבתי-כנסיות יאמרו יחדיו "לחיים", וינגנו ניגון שמח.

* * *

טז. כאן המקום להעיר אודות תוכן המכתב כללי לראש השנה⁶⁸, אשר, לא כטעות האומרים שזהו סתם ענין של דרוש, ואין משיבין על הדרוש⁶⁹, שכן, תוכן הענין מיוסד על מאמר של אדמו"ר הזקן, אלא שבהמכתב נתבאר הענין בסגנון ולשון המובן לכל.

בהמאמר של אדמו"ר הזקן¹¹ נתבאר הענין ד"אתם נצבים היום"¹⁷, שבכל מקום שנאמר "היום" סתם קאי על ראש השנה⁷⁰ [וכמבואר במק"א⁷¹], שהטעם שראש השנה נקרא היום הוא לפי שכולו יום, ע"ד

מקורו בכתבי האריז"ל — שעה"פ שמות א, יד. כנפי יונה ח"ב סקב"ה.

70) ראה זהר ח"ב לב, ב. ח"ג קלא, א.
71) רד"ה כתפוח בעצי היער (י"ל בקונטרס בפ"ע, קה"ת תשי"ד, ולאח"ז באוה"ת שה"ש ע' קפח). וראה גם סה"מ תרנ"ז ע' יא. תרס"ט ע' ה. עטר"ת ע' כג.

65) ראה גם תו"מ חכ"ד ע' 213.
66) ענין זה דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א כאשר הגיעו להתוועדות האברכים והתמימים שהלכו לשמח יהודים בבתי-כנסיות (המו"ק).
67) ראה זח"ג צ, ב.
68) נדפס באג"ק ח"כ ע' שמב ואילך.
69) וגם בנוגע ללשון זה יש להעיר, אשר, לא כדעת אלו שהוא לשון בעלמא, אלא

מ"ש⁷² "לילה כיום יאיר", שהרי ר"ה הוא יום ברוא אדה"ר, יום הששי למעשה בראשית, ואמרו חז"ל⁷³ "ל"ו שעות שימשה אותה האורה".

— אלא שיש להקשות על זה, שהרי, הל"ו שעות ש"שימשה אותה האורה" הם "י"ב של ערב שבת, וי"ב של לילי שבת וי"ב של שבת", היינו, הלילה שלאחרי יום ו' למע"ב, ואילו להפירוש שר"ה כולו יום, הרי זה צריך להיות הלילה שלפניו. וענין זה מבואר במק"א, וכפי שידובר בהזדמנות אחרת].

שענינו של ראש השנה ("היום") הוא "אתם נצבים" — "נצבים" מלשון "נצב מלך"⁷⁴, היינו, שבנ"י עומדים במדריגת מלוכה.

והענין בזה:

איתא בגמרא⁷⁵ שהעבודה דראש השנה היא "תמליכוני עליכם".
 ונכבר דובר התחלת הביאור בענין זה בהתוועדות דשמחת בית השואבה⁷⁶, וידובר עוד בזה — בעז"י — בהתוועדות דמחר לפנות ערב⁷⁷.

והנה, "אין מלך בלא עם"⁷⁸, דפירוש "עם" הוא מלשון עמו⁷⁹, היינו, שהם בערכו, דעם היותם במדריגה פחותה ממנו, הרי הם בערכו, שלכן, לא שייך מלוכה על דצ"ח, כיון שאינם בערכו כלל, כי אם על מין המדבר, שהוא בעל בחירה, אזי שייך ענין המלוכה, "מלכותו ברצון קבלו" (לא רק ממשלה שהיא בעל כרחו⁸⁰).

ומזה מובן, שכדי שבר"ה יוכל להיות הענין ד"תמליכוני עליכם", שבשביל זה צריך להיות "עם", מלשון עמו, בערכו של הקב"ה — צריכים גם בני"י להיות אז בבחי' מלכים. וזהו"ע ד"אתם נצבים היום", שבר"ה ("היום") נמצאים בני"י במעמד ומצב ד"נצב מלך", ועי"ז הרי הם בבחי' "עם" מלשון עמו, בערכו של הקב"ה, שיהי' שייך עליהם ענין המלוכה, "תמליכוני עליכם".

וענין בחי' המלוכה בעבודה הוא בחי' ישראל שלמעלה מבחי' יעקב, כי:

77 שיחת יום שמחת סל"ג ואילך (לקמן ע' 147 ואילך).
 78 רבינו בחיי וישב לח, ל. תניא שער היחוד והאמונה רפ"ז (פא, ב). ועוד. — נסמן בתו"מ סה"מ תשרי ע' רלד הערה 86.
 79 ראה לקו"ת נצבים מד, ד. מח, רע"א.
 80 לקו"ת דרושי ר"ה נו, סע"ב. ובכ"מ.

72 תהלים קלט, יב.
 73 ב"ר פי"א, ב.
 74 מלכים-א כב, מח. וראה אוה"ת נצבים ע' א'רא.
 75 ר"ה טז, סע"א. וש"נ.
 76 ס"כ (לעיל ע' 68 ואילך).

יעקב — מורה על העבודה שבבחי' אתכפיא, שבזה יכול להיות הענין ד'לאום מלאום יאמץ'⁸¹, ולכן צריכים לפעמים לוותר ('פאָרבוּיגן') משהו בכדי לנצח את המלחמה, ע"ד שאמרו חז"ל⁸² "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה".

משא"כ בבחי' ישראל, ע"ש "כי שרית עם אלקים גו"⁸³, לשון שררה — לא שייך מציאות של מנגד שיצטרכו ללחום עמו. וזהו בחי' המלוכה בעבודה.

יז. והנה, נתבאר לעיל שהענינים דר"ה באים בגילוי בשמח"ת. וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸⁴ ששמע"צ ושמח"ת ור"ה משתווים בכמה ענינים, אלא שבר"ה נעשים הם בקו המרירות, ובשמע"צ ושמח"ת נעשים הם בקו השמחה.

ומזה מובן, שכשם שהעבודה דר"ה היא בהענין ד'תמליכוני עליכם', כמו כן גם העבודה דשמע"צ ושמח"ת היא בהענין ד'תמליכוני עליכם', שזהו ענין הקבלת עול, אלא שבשמע"צ ושמח"ת נעשה הענין בקו השמחה — שזהו"ע הריקוד דהקפות, שיהודי נעשה בבחי' רגלים של הס"ת (כנ"ל ס"ב).

וכשם שבר"ה נעשים בני' בבחי' מלכים שעייז יוכלו לפעול את הענין ד'תמליכוני עליכם', כן הוא גם בשמע"צ ושמח"ת, שאז נמצאים בני' במעמד ומצב ש"היו לך לבדך ואין לזרים אתך"⁸⁵, היינו, שאין מציאות של מנגד שיצטרכו ללחום עמו — שזוהי הבחי' דישראל, ענין של שררה ומלוכה.

יח. ויש להוסיף בזה, שבשמח"ת פועלים גם את הענינים דר"ה, דאע"פ שהעבודה דר"ה היא בקו המרירות, והעבודה דשמח"ת היא בקו השמחה, מ"מ, יכולים לפעול בשמח"ת שגם הענינים דר"ה יבואו בקו השמחה.

והענין בזה:

ידוע שר"ה ויוהכ"פ הם בחי' ראש, כמבואר בלקו"ת⁸⁶ שר"ה הוא בחי' ראש .. ויוהכ"פ נקרא ג"כ ראש השנה בכתוב⁸⁷, והוא בחי' נשמה

(81) תולדות כה, כג ובפרש"י. וראה תניא ב"היום יום" כב תשרי, שמע"צ).
 (85) משלי ה, יז. וראה תו"מ סה"מ תשרי פ"ט.
 (82) שבת קנא, ב. וש"נ.
 (83) וישלח לב, כט.
 (86) דרושי ר"ה נח, א.
 (87) יחזקאל מ, א.
 (84) סה"מ קונטרסים ח"ב שלט, א (נעתק

ופנימיות .. ובראש השנה בסוד החיצונית; ואילו שמע"צ ושמח"ת הם בחי' רגל, שעיקר העבודה היא בהריקוד ברגלים.

וע"פ המבואר בלקו"ת¹¹ ש"בבחינה אחת יש יתרון ומעלה להרגלים שצריך להלך בהם והם הם מעמידי הגוף והראש כו" — הרי מובן, שגם אם הי' חסר בעבודה דר"ה ויוהכ"פ, בחי' הראש, מוליכים הרגלים את הראש, היינו, שע"י הריקוד דשמח"ת פועלים וממשיכים גם את הענינים דר"ה ויוהכ"פ בקו בשמחה.

* * *

יט. דובר לעיל שרבינו הזקן תבע שלא להסתפק בענין האמונה, אלא שתהי' גם הבנה והשגה בהענין ד"אין עוד מלבדו", שלכן צריכים ללמוד פנימיות התורה שבה מבואר הענין ד"אין עוד מלבדו", ולימוד זה צריך להיות באופן של יגיעה.

ולכאורה אינו מובן: למה צריכים להתייגע בלימוד פנימיות התורה, כמו שצריכים להתייגע בלימוד נגלה דתורה — הרי פנימיות התורה היא "אילנא דחיי", "דלית תמן לא קשיא כו' ולא מחלוקת כו"⁸⁸, וא"כ, הי' צריך להיות שיוכלו ללמדה ולהבינה גם ללא יגיעה?

אלא, עם היות שפנימיות התורה מצד עצמה היא באופן ש"לית תמן לא קשיא כו' ולא מחלוקת כו", מ"מ, מצד העלם והסתר של הגוף ונפש הבהמית, צריכים להתייגע גם בלימוד פנימיות התורה.

אבל עדיין אינו מובן: כיון שפנימיות התורה מצד עצמה היא באופן ש"לית תמן לא קשיא כו' ולא מחלוקת כו" — איך שייך שיהי' בזה העלם והסתר?

כ. ויובן ע"פ המאמר של אדמו"ר הזקן⁵⁰ בביאור הפסוק⁸⁹ "יצרנהו כאישון עינו", ש"אישון עינו" קאי על בנ"י, שהרי נקראו בכת עינו של הקב"ה, כמאמר רז"ל⁹⁰ "כל הנוגע בהם כאילו נוגע בבבת עינו של הקב"ה", ומבאר כמה פירושים ב"אישון עינו":

(א) בתחלת המאמר מבאר שבאישון שבעין נמצא כח הראי' עצמה, דלא כמו בכללות כלי העין שהוא רק כלי ולבוש בעלמא לכח הראי' הרוחני להיות נתפס במהות ראי' גשמית, כמו אשר יביט האדם בכלי הזכוכית הבהירה וכיו"ב.

89) האזינו לב, יו"ד.
90) שמו"ר רפ"ג.

88) זח"ג קכד, ב (ברע"מ). הובא ונת'
בתניא אגה"ק סכ"ו.

וממשיך לבאר שזהו החילוק בין מלאכים לנשמות, שמלאכים נקראים "עיני ה'",⁹⁴ בדוגמת כללות העין שהוא רק כלי ולבוש, ונשמות נקראים "אישון עינו", בדוגמת עצם כח הראי' — לפי שמלאכים נבראו מבחי' הדיבור בלבד, משא"כ נשמות ישראל ש"עלו במחשבה"⁹².

ומביא שם מ"ש⁹³ "השקיפה ממעון קדשך מן השמים", ומבאר ש"השקפה זאת מבחי' כח הראי' עצמה היא באה, והשקפה והשגחה זו באה ע"י ישראל דוקא שנקראו אישון עינו" — דיש לומר בביאור המשך הענין, שהשקפה זו מהפכת הענינים הבלתי־רצויים לטובה, כמארז"ל⁹⁴ "כל השקפה שבמקרא לרעה חוץ מהשקיפה ממעון קדשך .. שהופך כו'", ולכן, מלאכים שהם בחי' כלי ולבוש בלבד, אין בכחם לשנות ולהפוך כו', ורק בנ"י שנקראים "אישון עינו", בדוגמת כח הראי' עצמה, בכחם לשנות ולהפוך לטוב.

(ב) בהמשך המאמר מבאר שאישון עינו "הוא השחור שבעין .. שהראי' אשר בעין הוא דוקא בשחור שבעין ולא בלובן אשר סביבה .. והנמשל מזה מובן למעלה דכנס"י נקראת אישון עינו מצד בחי' בירור הנפש הבהמית שמלביש ומחשיך אור הנפש האלקית, וכשמתהפך רע לטוב וחשיכא לנהורא .. אזי גורמים עיקר הארת גילוי אלקות כי הראי' הרוחנית, כמו עד"מ שאור המאיר בעין הוא בשחור שבעין דוקא להיותו המסתיר האור .. וע"י שנהפך החושך לאור מאיר אור הראי'".

(ג) ובהמשך המאמר מבאר ש"ע"י האישון מתפשטת כח הראי' למרחוק להיותה מצמצמת האור כמשל כלי ההבטה כו', וז"ש במשה וראית אותה גו' כי מנגד תראה את הארץ גו'⁹⁵, כי משה רעיא מהימנא הי' משגיח בארץ מרחוק בבחי' הבטה דראי' בלבד, לפי שראי' שבעין נמשכת למרחוק, ולהיות מעלת משה גבוה הרבה מאד, ע"כ רק בבחי' ראי' השגיח עליו ובראי' המשיך, כי שרש משה מבחי' הראי' דחכמה, כמ"ש⁹⁶ וירא ראשית לו".

כא. והנה, כל הפירושים הנ"ל קשורים זב"ז:

כדי להגיע לעצם הנשמה (שעל זה מורה עצם כח הראי', פירוש הא' דאישון עינו) — הרי זה דוקא ע"י בירור הנפש הבהמית שמלביש ומחשיך אור הנפש האלקית (שזהו"ע השחור שבעין, פירוש הב' דאישון

94) פרש"י וירא יח, טז.

95) פינחס כז, יג. ס"פ האזינו.

96) ברכה לג, כא.

91) תהלים לד, טז.

92) ב"ר פ"א, ד.

93) תבוא כו, טו.

עינו), ובשביל זה ירדה הנשמה למטה, כדי לברר את הנפש הבהמית, אשר, עי"ז דוקא מגיעים לעצם הנשמה.

אמנם, כיצד יתכן שנפש הבהמית תוכל להעלים על נפש האלקית, הרי נפש האלקית גדלה מעלתה ביותר, להיותה מבחי' המחשבה, ואיך יתכן שתוכל לקבל עלי' ענין של העלם?

אך הענין הוא — שקודם ההתלבשות בנפש הבהמית מתצמצמת הנפש האלקית (פי' הג', שאישון עינו מצמצם האור), ולאחרי הצמצום, שענין הצמצום הוא שרש הדינים, אזי שייך שתקבל הנשמה ענין של העלם מצד נפש הבהמית. וכאמור, שכאשר נפש האלקית מבררת את ההעלם וההסתר דנפש הבהמית, אזי מגיעים לעצם הנשמה כו'.

כב. וכשם שהדברים אמורים בנוגע לנשמות — כן הוא גם בנוגע לתורה, ופנימיות התורה:

הכוונה היא שפנימיות התורה תחדור ותורגש גם בשכל דנפש הבהמית, שהרי הענין ד"אין עוד מלבדו" צריך להיות נוגש בכל מקום, כנ"ל, ובשביל זה נתלבשה פנימיות התורה גם בשכל דנפש הבהמית.

אמנם, האפשרות לכך שפנימיות התורה תתלבש בשכל דנפש הבהמית, היא, כיון שלפנ"ז ישנו ענין של ירידה וצמצום כו'.

וכאשר פועלים שגם לנפש הבהמית תהי' הבנה והשגה בפנימיות התורה — ע"י היגיעה הדרושה כדי להסיר את ההעלם וההסתר דנפש הבהמית — אזי מגיעים להעצם כו'.

כג. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "במשמנינו אל יהי רזון", ובאמצע הניגון הפסיק ואמר:]

ידוע⁹⁷ שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע דרש מתלמידי תומכי תמימים שהם יתנו את ה"משמנינו" בלימוד התורה, ואז מבטיח הוא ש"אל יהי רזון".

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) דברי צדיקים קיימים לעד⁹⁸.

כאשר התלמידים יתנו את ה"משמנינו" בלימוד גליא דתורה, ולימוד פנימיות התורה,

תקעו. ח"ד ע' שלט. ח"י ע' קמו. ח"א ע' שכת.

97) סה"ש תש"ה ע' 43.

98) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' שכת.

והבעלי-ביתם יתנו את ה"משמנינו" בתמיכת התורה, שעז"נ⁹⁹
 "ותומכי' מאושר", ואיתא בזהר¹⁰⁰ "א"ת מאושר אלא מראשו", היינו,
 שממשיכים מראש ומקור כל הברכות, ולבד זאת, יכולים לעשות תנאי
 שיהי' להם חלק בלימוד התורה עצמו¹⁰¹, שזוהי מעלה גדולה יותר
 מתמיכת התורה,

אזי ישנה ההבטחה של רבותינו נשיאינו ש"אל יהי רזון"¹⁰².
 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן עוה"פ הניגון הנ"ל].

— נעתק ב"היום יום" כג תשרי, שמח"ת.

(101) ראה רמ"א יו"ד סרמ"ו ס"א.

(102) חסר קצת (המו"ל).

(99) משלי ג, יח.

(100) ח"ג נג, ב. וראה רד"ה עץ חיים

דשמח"ת תרצ"ט (סה"מ תרצ"ט ע' 68 ואילך).